

HRVATSKI PLANINAR

UREDNIŠTVO: ZAGREB, DEMETROVA ULICA 1.
UPRAVA: GUNDULIĆEVA ULICA BROJ 7, I. KAT.

BR. 6.

1. LIPANJ 1914.

GODIŠTE XVII.

Velebit.

(najljepša hrvatska planina).

(Nastavak).

Dr. R. Simonović.

Zombor.

 a možemo golemu Velebit-planinu, tu dugačku i visoku pregradu između mora i kopna bolje razumjeti, ljestve opisati i krasote lakše iznijeti, moramo je podijeliti na dijelove.

Obzirom na visinu, klimu, vegetaciju i kulturu najzgodnije bi bilo, da podijelimo cijeli Velebit uzduž u visinske pojase, kao što je to već sam narod nesvesno učinio. Radi lakšega pregleda, ja ću kratko ocrtat, kakva je razlika u raznim pojasima od 500 m. visine.

1. **Primorje** od 1—500 m. visine. Primorje je znamenito zbog svoje blage klime, sredozemne flore i talijanske kulture. Za naučnjake je vrlo interesantno. Za turiste nije osobito zgodno, jer je pješačenje ovuda nesnosno, a za amatere nije baš vrlo zanimljivo, jer lijepih motiva za slikanje ima malo i samo na nekoliko mjesta.

Geološki su znamenite i za svakoga vrlo lijepe divlje romantične doline Velike i Male Paklenice, koje su dvije tektonske pukotine u planinskoj masi, nastale od dizanja gorske mase. Isto je takova dolina Zrmanje i Ždrelo masleničko. Zanimljiva je Šuplja Draga više Stinice, gdje ima lijep prirodni most (Naturbrücke) kao i druge kratke, strme i puste „drage“, koje nisu ništa drugo nego proste vododerine. Najdublja je i najljepša Krajkova Draga, (Zavrtnica) kod Jablanca, gdje su pokušavali da goje oštige. Najdivljija je Kozjača draga kod Tribnja. Ras-

trošba kršnika, postanak škrapa najljepše se zapaža kod Masslenice na ulazu u Ždrelo, odmah kraj mora. Inače primorska obala nije razvijena pak je bez dubljih zaljeva i draga.

U cijelom Primorju nema ni rijeka ni potoka, koji bi tekao iz Velebita u more. Zrmanja teče većim dijelom usporedno Velebitom. Paklenički potok prije nego što dode u klanac, propada u zemlju gotovo bez ikakve nužde, jer mu je put do mora sasvim otvoren. Samo poslije velikih kiša valja voda kroz klanac paklenički velike stijene i nasula je sitnim šljunkom i pržinom more za čitav kilometar, stvorivši tako ravnici gdje je još za vrijeme Rimljana bila obrambena kula i stari grad, kojega su sigurno još Avari porušili.

Od vrela najveće je ono u Žrnovnici, gdje toliko vode izvire, da tjeru mlin i pilanu. Podmorskih vrela ima na više mjesta osobito južno od Jablanca. Od kuda sve te vode dolaze, još nije ispitano. Da to ne mogu biti vrela od vode, kojase u ponorima Gacke i Like gubi, svjedoči najbolje proba pravljena sa uraninom 1903. godine.

Klima je blaga, ali ipak za bilje i ljudi nepovoljna. Ljeti je velika vrućina i suša, jer kad god po dva mjeseca ne padne ni kapi kiše, pa većinom ni rose nema. U jesen i proljeće pada često kiša. Zima je kratka i malo snijega ima, ali je neugodna užasna bura, koja kad god čak i parobrodima spriječava plovidbu.

Flora je zanimljiva za botaničara, a vegetacija je za turistu i amatera žalosna. Premda zimi nema mnogo snijega, to se ipak zbog studene bure ne može razviti zimzeleno bilje sredozemne flore u punoj svojoj krasoti. Tek na groblju kod Obrovca ima cipresa, a mirte i lovora nijesam vidio nigdje. Najbolje uspjeva bodljava drača, koščela i pajasac od kojih je vrlo malo koristi. Smokvama i maslinama mnogo smeta bura, nu ipak uspjevaju. Sitno bilje opet zbuni ljetna suša, te uspjevaju najviše dlakave vrste, koje mogu da izdrže vrućinu. Te su opet tako bijele, da ih jedva raspoznaš od sivoga kršnika. Za naše planinarke je najljepše mirisavo smilje (*Helichrysum italicum*) sa bijelim lišćem i žutim cvjetovima. Od njega kad god miriše na daleko cijela okolina. Osim malih grupa dravlja i šiblja nema nigde većih šuma. Sve su one odavna isječene i uništene u korjenu.

Seljaci zemljoradnici žive dalje od mora na terasama 100 do 200 m nad morem visoko. Na tim „podima“ ima nešto malo

zemlje „crljenice“ (terra rossa) za oranje i kopanje, da se može posijati nešto kukuruza, ječma, krumpira, i kupusa. Sela su vrlo mala većinom porodice, koje su se razmnožile. Inače ima i seljaka ukraj mora po dragama ali većinom sve po jedna, dvije tri kuće. Oni sade vinograde i love ribu.

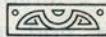
Od primorskih mjesta ubavo leži Sv. Juraj, jer mu luku brani jedan školj od bure. Lukovo i Stari grad imadu samo po nekoliko kuća. Jablanac naseljen u malome zalivu u polukrugu najljepše je mjesto, zgodno za kupalište, osobito za nervozne, koji vole mir. Da nema zimi bure ovde bi se moglo podići zgodno klimatsko lječilište. Karlobag je najveće mjesto, gdje je i trgovina sa Likom najveća.

Od Senja do Karlobaga vodi kroz Primorje dosta dobra cesta, koju su još Francuzi sagradili. Njome idu zimi poštanska kola. Inače od Senja do Karlobaga parobrod pristaje u svako primorsko mjesto.

Od Karlobaga do Staroga grada pod Paklenicom morao sam 1911. zbog prtljage tri dana na barki putovati i veslati, jer niti ima ceste za kola, niti se može dobiti tovarni konj, a niti pristaje parobrod. Lukovo Šugarje ima samo crkvu i školu i jednu gostionu. Lisarica, da nije baš na granici bila bi zgodno pristanište, ima čitavu „rivu“. Kruščica sa crkvom i gostionom zgodna je postaja za planinare ali skupa. Tribanjska crkva i kaluđerski stan obrasli su dračem i nemaju zgodne obale. Stari grad sa zidanom obalom i Seline pred Paklenicom mogu svima planinarima preporučiti, jer je sve jeftino i dobro, a ljudi uslužni. Tu je zgodno za polaz u vrhove Velebita, tu se može svega dobiti, ima mjesta za kupanje. Noću možete uživati gledajući kako se love sardele!

Za Obrovac rekao sam kako je lijep i zanimljiv. Reći ću samo, da je ovdje velika trgovina sa Likom, kuda sada dvije ceste vode. U gradu ima mali arheološki muzej vrijednoga učitelja g. Colnago, većinom iskopine iz Staroga grada i iz Kruševa. Sveštenik Urukalo oduševljen sabirač narodnih rukotvorina stavio je opet drugi mali muzej, isto tako interesantan.

(Nastavak slijedi.)

Od Rijeke do grada Krka.

Dragutin Hirc.

Zagreb.

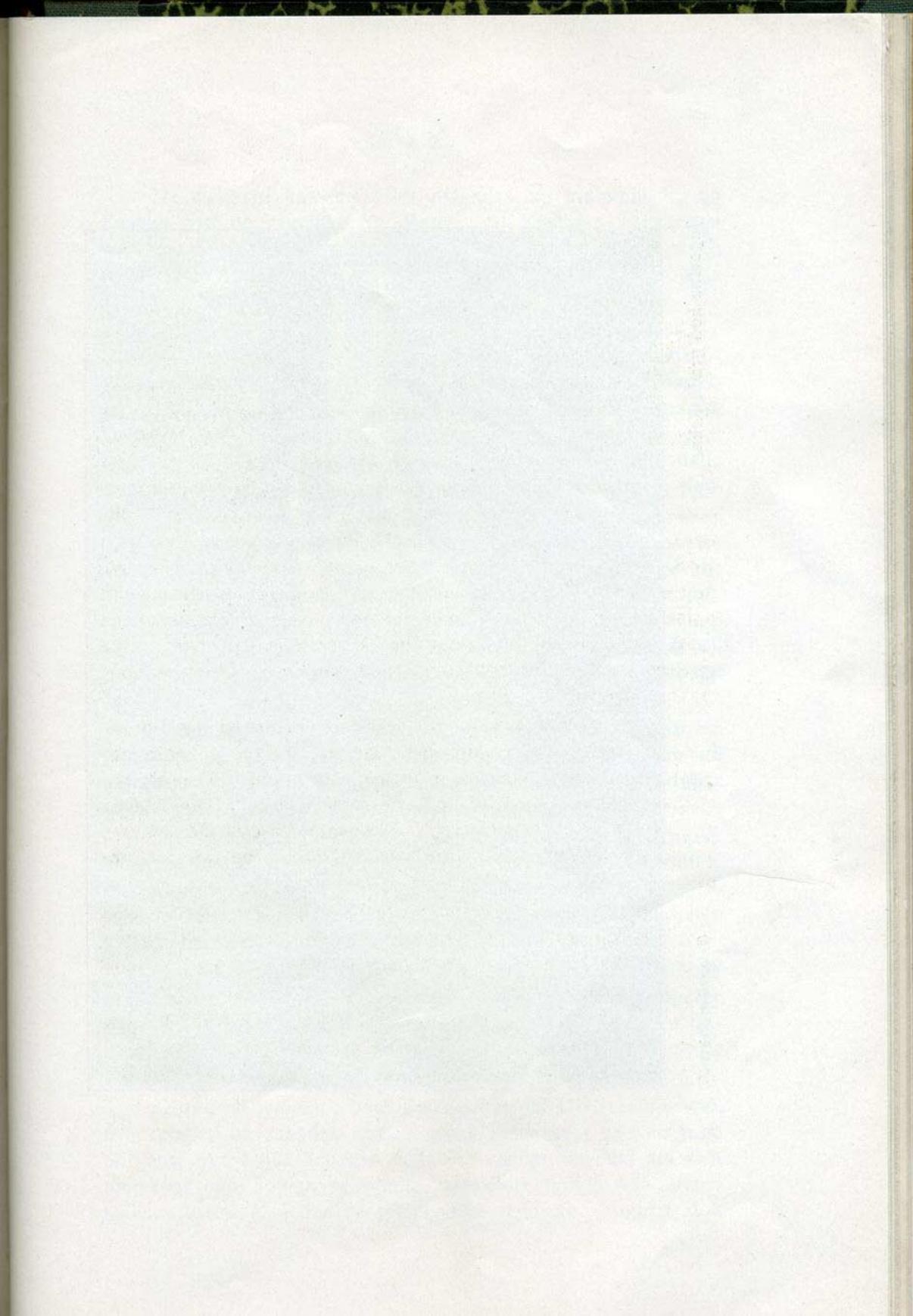
II.

Kada se parobrodić „Sokol“ riješio luke i došao na površinu mora, krenusmo put otoka Krka. Sjeo sam na zgodno mjesto i gledao kraj od Črne punte u južnoj Istriji, pa sve tamo do Senjskog bila. Gledaš istočnu Istru sa Učkom gorom i Velom Učkom (1396 m), kršno naše primorje do Senja, cio Gorski kotar od vrletnog Rišnjaka (1528 m) do rasklimanog Medvedaka (1027 m) poviše vino-dolskih planina. U Primorskim planinama imponuje sklop obručki golema gromada kamenja vapnenca u kojoj gospoduje Veliki Obruč (1377 m), Suhi Vrh (1350 m), Fratrovac (1160 m) i Grleš (1325). Ispod sklopa stegnula se Jesenovica (996 m), prama Grobničkom polju spustio se Kamenjak, najužasniji vrh hrvatskog primorja. Velikom hrptinom i pustim košenicama pada u oči Veliki Tuhobić (1106 m) poviše Zlobina, kao i one goleme kamene kocke „Strigarski stol“ nad Mejom na kojem se roče „strige“ (vještice) iz Primorja.

Sa „Sokola“ otvarao se je poučan pogled na ove i druge kamene vrhove, koji bijahu jasno iscrtani. Obruč oponaša golemo truplo, Fratrovcu je tjemenica gola poput „tonzure“, Kamenjak nalikuje dvogrboj devi, Jesenovica krovu, Velika Viševica (1429 m) prevrnutu kotlu, Medvedak rasčešljana oblaku, drugi neki vrhovi čunju, kuku, a ako su blizu zubovima ogromne pile.

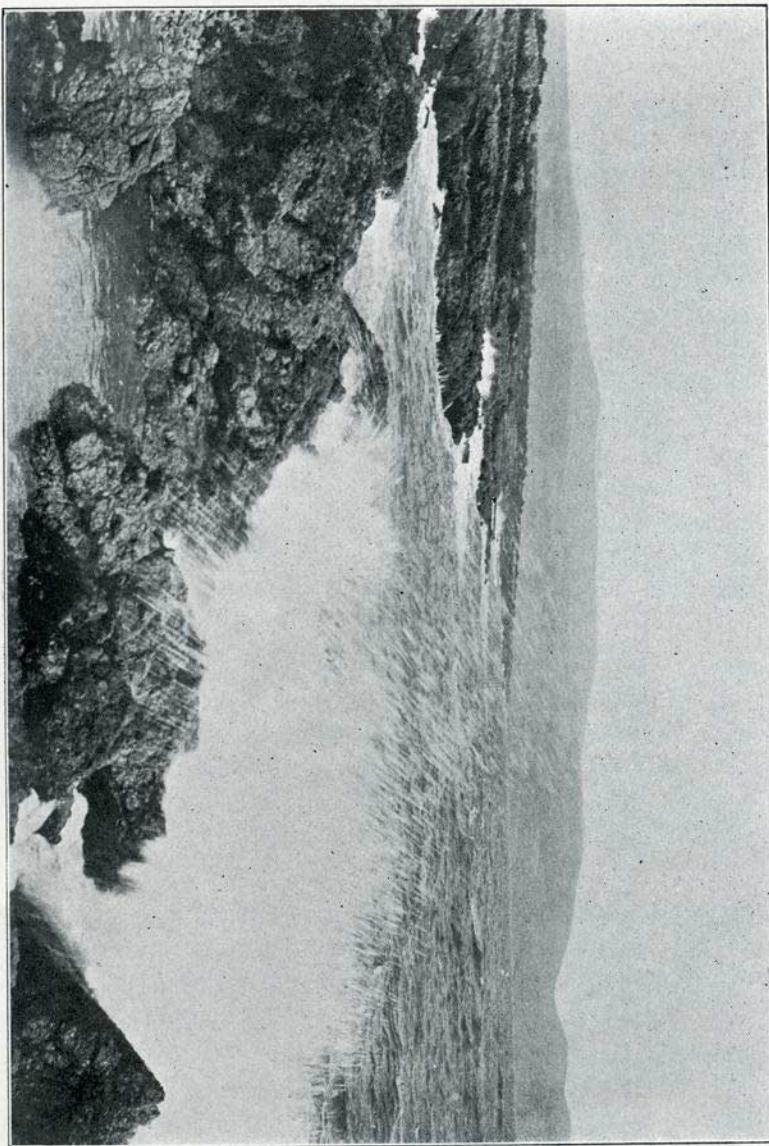
Od Labinja u Istriji do bijele Kraljevice zarubila je obalu zimzelena maslina sa lovorkom, smokvom i vinovom lozom, skutove divotne naše Adrije ovjenčalo je smilje i kovilje, tundovilje i neven-cvijeće.

Poput orlova gniazeza svio se Labin (Albona), Plominj (Fianona) i Berseč, zavičaj Jenia Sisolskoga. Po šumovitoj Učkoj gori bijele se kuće i kućice, a kao bijela stada sela i priselci, a u njima crkvice bijele. Istaknuo se visoko gore Veprinac, a uz more, kao lokvanji na jezeru Moščenice, Draga Lovran, Ika, Ičići, vazda zelena Opatija i Volosko, tvrde kule hrvatstva s ovu stranu Istre, koje stoje pod moćnom zaštitom apoštola Cirila i Metoda.

Jugovina kod grada Krka.

(Fotografisao Dujimović.)

Na čunjastu kamenu vrhu ovjenčao se vinovom lozom Kastav, gore na ravnjaku Sv. Matej, pod Kastvom nalukavaju se izbjunje zeleni Matulji, pak županije Pobri, Rubeši, Serdoči, u morskom kutu Preluka, a dalje nje Zamet, sve su to mjesta žarkim hrvatskim patriotizmom prožete dične Kastavštine. Do Zameta eto Kantride, pa otegnute Rijeke.

Sa sunovratne litice zrije na sinje more drevni Trsat starodavnog crkvom Majke božje lauretanske; pod njime raškrilio se Sušak, dok se k moru spustila Martinščica sa dalekoznanim lazaretom. Na konstrenskom poluotoku, koji se sav zaodjeo u zeleno ruho, evo ti Kostrene sv. Lucije, tik mora Urinja, dalje gore Kostrene sv. Barbare, a prijeko drage Sršćice bijele Kraljevice sa bivšim velegradom bana Petra Zrinskoga.

Kad je „Sokol“ krenuo put Omišlja, zabijeli ti se poviše Bakra Krasica, Praputnjak i Meja, koja sela nalikuju dugu kopnu po kojem bi rasprostro bijelu rubeninu. Po kršnim pristrancima vrha razredio se Hreljin ispod kojega se mrgode zidovi stare kapele i frankopanskog grada pod kojim je Bakarački dol poput priječke pregradilo Križišće s kojega se spuštaš u bajni Vinodol.

Kraljevići na desno otišla je u duljinu Šmrika, dok sv. Jelene ne ugledasmo, jer ju je zastrla obala otoka Krka od kojeg se u davnini otkinuo školj sv. Marka botaničarima dobar znanac radi rijetka i značajna bilja.

Pred sobom gledaš otok Krk sa Omišljem i Dobrinjem na lijevo rasklimani otok Cres, a po moru brodove i brodice, parobrode i sive one galebove, koji kruže zrakom ili se talasaju na valovima, a prene te iz misli i koji dupin, koji odmiče kraj broda, bacajući se naglavce i štrcajući vodu u zrak.

Evo to je vijenac, kojim je ovjenčana „Hrvatska rivijera“ drage nam domovine hrvatske! Duša tvoja tako je budna, srce tvoje toli je razdragano, da je „Sokol“ neznačući uletio u daleku i dražesnu omišaljsku dragu i da te sa kamene vrleti grada Omišlja pozdravljuju rupcima i šeširima.

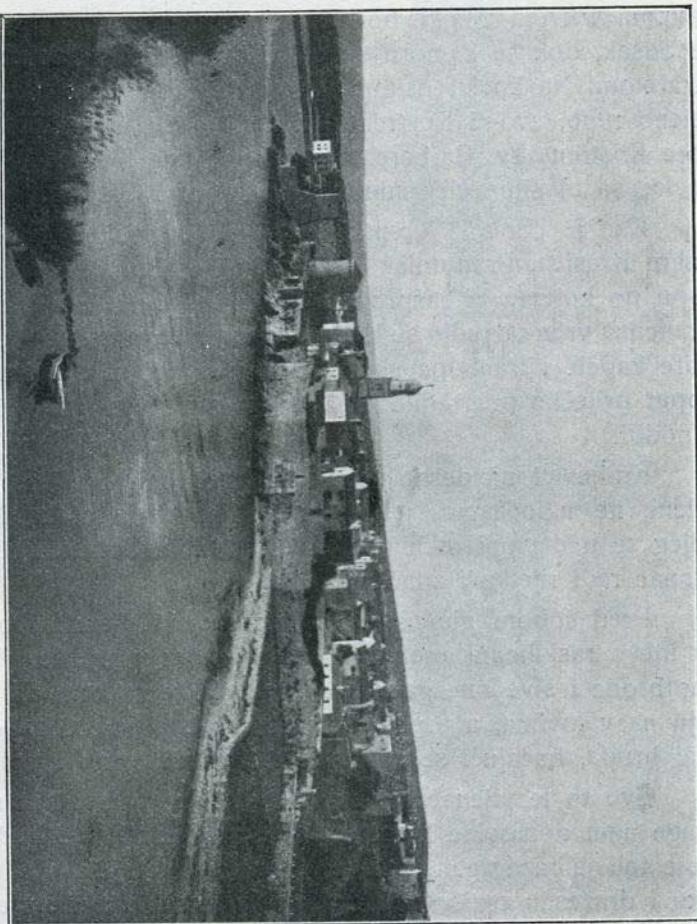
Obrodivši jedan rt, pane ti oko na visoki Dobrinj, otvara ti se pogled na zapadnu stranu otoka Krka, koja nije od bure obrijana, već bujna i zelena i svojim sagom segnula do žala morskoga oko kojega se sitnim talasičima igra vazda živo i tajinstveno more. Jedan se zeleni vršić reda do drugoga, dok

se pod šumom zabijele Njivice u kojima rastegnute mreže odavaju, da i u ovom zatišju ima ribara. U zeleni se osovio tornjić crkvice, a pada u oči i neka kuća sa modrim rebrenicama.

Minuli smo i koji pusti vršić, zaustavili oko na livadici zelenoj tik mora, gledali gustu šumu u kojima Krčani sijeku

Sl. 1. Grad Krk s istočne strane.

(Fotografiro Dujmović.).

drva, dok nam je zvižduk „Sokola“ odao, da se primičemo Malinskoj.

Malinska pribrala se tik mora, svoja krila pružila na dvije strane, zakitiv se gizdavim perima; dvije su to vile, a „Parozidea“ pravi je biser na tvrdom morskom žalu, opasana

bijelim zidom, pokrivena crveno oličenim krovom vidikovca, opasana sivom maslinom i mrkim čempresom.

U luci je živahna trgovina s drvima, koja su zapremila obalu i sve bliže prostore, tu nakladana u rpe, tamo još isprebacana bez svakog reda. Ovdje zagledasmo i volove, rijetku domaću životinju otoka Krka, koji dovažahu drva u teškim kolima. Došao je i poštar, upregao se pod ovelika žuta kola, da poveze „poštu“ koju je primio na „Sokolu“.

Oplovivši rt Petovu, prošli smo kraj drage Čavlene i visoko na pristranku zagledali Dubašnicu sa crkvom sv. Antuna, kad smo pak zaokružili tvrdim rebrima još oko rta Suho, prikaza nam se stari samostan Glavotok. Ovdje bijaše ljetovalište krških knezova sa kapelicom, koju g. 1446. opskrbi zadnji knez Ivan i darova g. 1458. O. Mateju Bošnjaku, koji je podignuo samostan i crkvu sv. Marije bez grijeha začete. U ovom samostanu čuva se jedan istisak prvog misala, koji je štampan god. 1482. i jedan istisak misala od g. 1528. i jedna knjižica na pergameni pisano kao tumač kršćanskog nauka. Na koncu dodane su istoj 72 stranice štampane glagoljicom, a naslovom „Počine spovid opšteta napisana i stumačena iz Latinskog od Popa Blaža s Vrbnika godine 1496. aprila 25 dan“. U crkvi znamenite su tri slike: jedna od I. Giorgione, dvije od Jerolima Santa Croce.*

Kad je „Sokol“ opet dao oduška svojim gvozdenim plućima, nagibalo se more od valova tako, da je prevozna barka, koja je primila putnike za Glavotok, počela skakati, no krmilar, uprvi se nogama, sigurnom je rukom ravnao i sretno se dokopao obale.

Sada je „Sokol“ upravio svoj lijet prama susjednom otoku Cresu pod kameni Merag** da tamo preda poštu za grad Cres. U kutu šumovite Črešnjevice, a tik grozne Mareske jame, stisnulo se nekoliko kućica, do njih koje poljce, vinogradići i crkvica sv. Ivana. Malo ovo seoce važna je prometna točka; ovamo dolaze iz grada Cresa oni, koji se kane prevesti na otok Krk, tu se iskrcaju oni sa otoka Krka, koji žele poći u Cres.

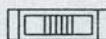
* Po rukopisu fra Jacinta Buića, bivšeg redo državnika, koji je po-hranjen u pisca ovog putopisa.

** Gripeš, koji zovu ovo mjesto „Smergo“ ili „Žmerak“, jer ga narod zove „Merag“, pak tim imenom zabilježeno i u šematzizmu krčke biskupije.

Uz morsku obalu, a seoci na lijevo, mora da padne u oči sama obala. Tu je ne samo jedan veliki grohot sa špiljom, već se u kamenu vapnenu razviše osobiti slojevi. Niti su okomiti, niti vodoravni, niti kosi ili nakosi, već su „polokružni“, svinuvši se poput obruča. Do Mereske jame pada u oči velika raspuklina, koja nalikuje žljebu kojim se za nevremena surva bujica, rušeći i kidajući vapneno kamenje, koje je uz more stalozila. Sada se reda raspuklina do raspukline, jedna oštih druga tupih bridova, dok ti oko zaustavi jedna, koja se razvalila poput ljuštura u goleme školjke, a pod njome se crni špilja, koju zalijava more.

Oprostivši se sa seocem, zaplovismo našim laganim „Sokolom“ prama školju Plavniku, otegnutu otočiću, koji se između otoka Krka i Cresa pružio poput kotve i nekoć ih valjda vezao.

Ovaj je otočić gotovo gol, a gdje nema zemlje-crljenice, tamo ga je pokrila mirisava žalfija (*Salvia officinalis*). Na njemu nema žive duše, priroda je tu samovlasnica. Uzdignuo se svojim stijenama 194 m. visoko i lagano se spušta u more. Sa zapadne strane ima školjić Krnjacol, a prama jugu školjić Kornat na kojem se gnijezde galebovi i žmergi; ima tamo i divljih kunića ili kunelića; a ima i vrana. Kad smo zaplovili prema sjeveroistoku, javila se bura, koja je sve to više jačala, a duvala ovamo sa Senjskog bila. Za malo tako je ojačala, da je more počelo škropiti i mi se zaklonili za krovic broda. More je pljuskalo, valovi se razbijali, na nebū se pokazali oni za buru značajni oblačići i sreća bijaše, da ugledasmo grad Krk, kamo smo prispjeli oko 5 ure i pred šetalište se iskrcali.

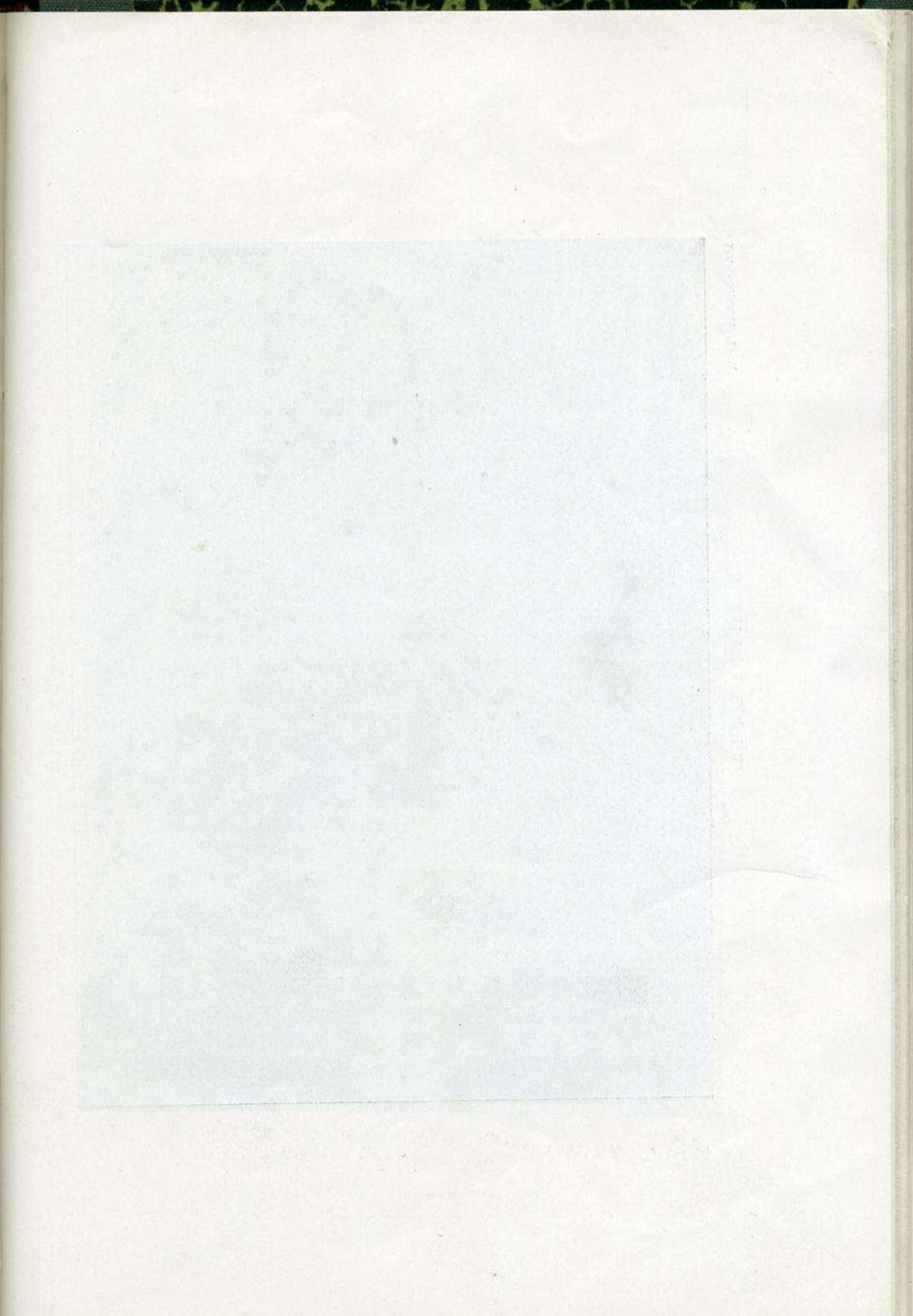
Na Orjenu.

Dr. F. Tućan.

(Nastavak.)

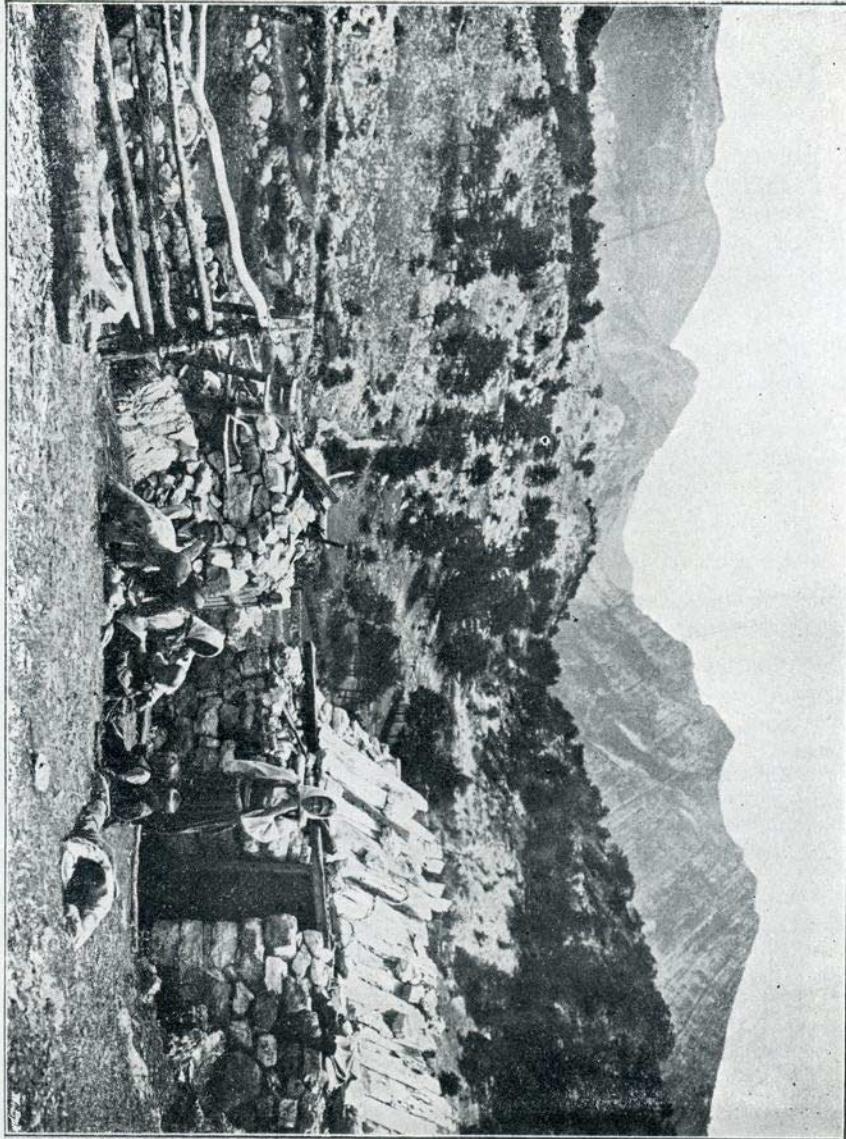
Zagreb.

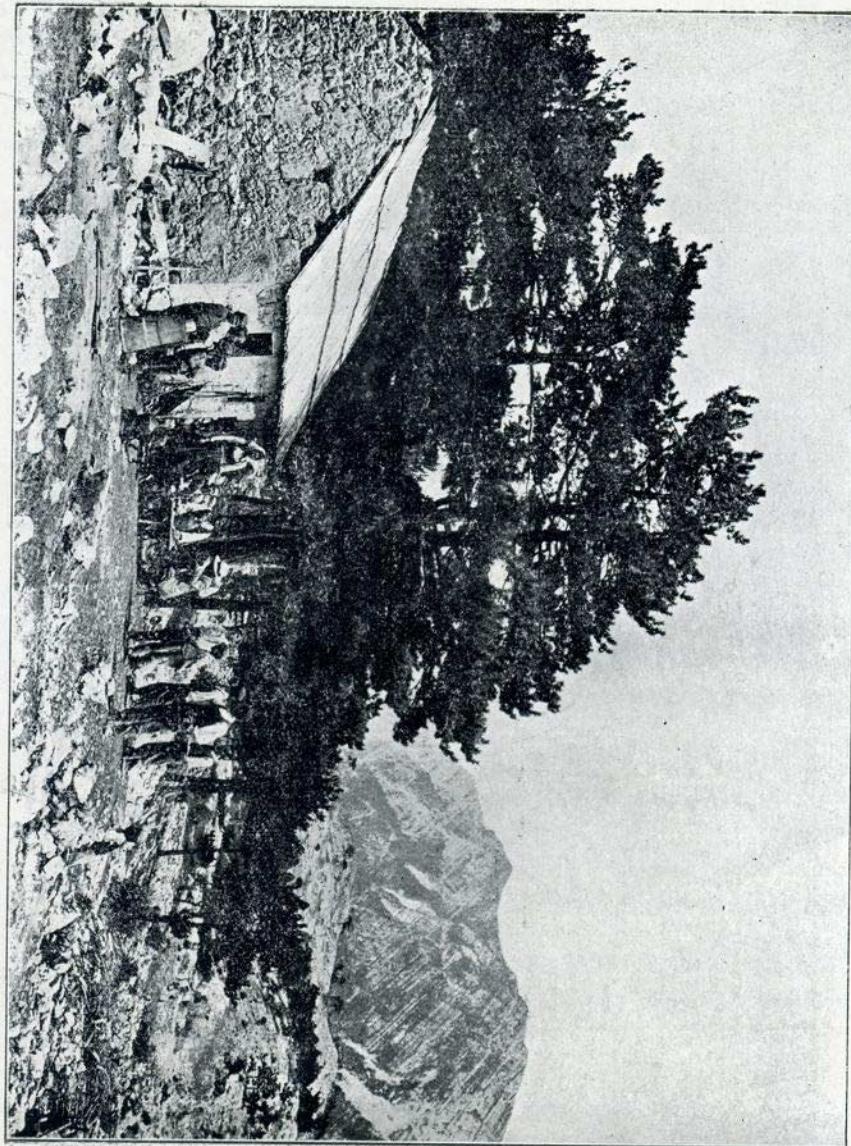
Vrijeme je muščavo, muščavo kao žena. Nagrmilo se, nasijevalo se dobrano, napadalo kiše i suviše i od-jednom kao da je stala duvati ustoka (sjevero-istočnjak, bura), oblaci se počeše kidati, lomiti, sakupljati u pojedine grupe i kao pobjednička vojska krenuše u preraznolikim formama i figurama preko visokih planina prama sinjem moru,

DR. ŠIMONIĆ 19.1.

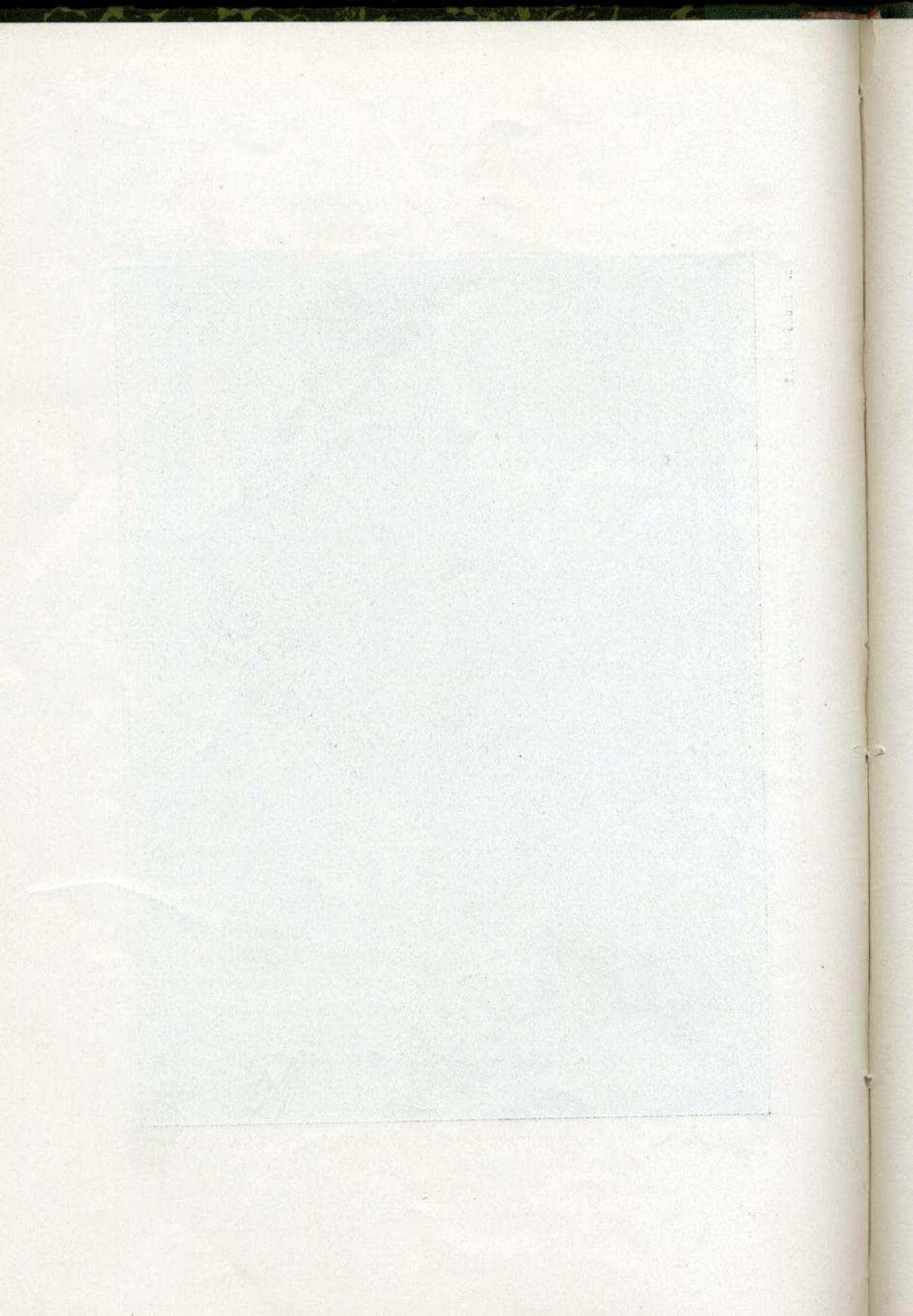
SJESTA NA MOČILA

Dr. Šimunović 1511.

NAŠ KONAK NA MOČILA

gdje nekako potajno, gotovo kradomice isčeznuše u nevid. A sunašće, ono milo i drago i toliko željkovano sunašće, svaki čas proviri izmed ove bježeće čete oblačina, obasjava vrhove planina; eno i samu glavicu našega Orjena, gdje je prelilo i svjetlošću i sjajem; eno gdje je rasvijetlilo i zelenu dolinu vrbanjsku; svuda, svuda pojavljuje se žarko svijetlo, vuče te, zove te, da izadješ ispod krova na čisti, svježi i jasni uzduh.

Malena je vrbanjska dolina. Uvalila se izmed silesije gorskih klisura, ali je još uvjek u znatnoj visini od kojih hiljadu i još nekoliko metara. Tamo sa sjevera štiti je mali Štirovnik (1722 m.) i Orjen (1895 m.) sa čitavom četom raznoliko formiranih visova i glavica, na istoku je dijeli od kršnih Krivošija sedlo Orjena i Šubre (1680 m.). Malena je to uvala, malena i pusta. Tamo na istočnoj strani, negdje pod sedlom Orijenovim podigoše u formi omanje utvrde oružničku vojarnu, jedino utočište putniku na daleku pustu putu. Na prisoju sa sjevero-zapadne strane vide se dvije tri kućice, pastirske stanovi i to je sve od ljudskog naselja u tom kraju. I čovjek i priroda napustiše ono vapneno stijenje, gdje ne čuješ ništa osim kliktanja Perunove ptice i zuja sitnih kukaca. Tek u ljetno doba, kao da su i tu okolne stijene nešto oživile, jer iz nedaleka naselja Krušice zaluta ovamo po koje stado ovaca sa čobaninom ili čobanicom i čuješ tada milu našu pjesmu, tješilicu našu, bodrilicu našu.

Izvukli smo se na zelenu livadu i kao gušteri polegli na meku travu. Nešto od sunčanih zraka, nešto od vjetra, pa se trava brzo osušila. Nije ovdje tlo kao u plodonosnim ravnicama, gdje nalazimo meku zemlju, koja u se upije kišnicu i ne osuši se tako lako. Ovdje u vapnenim gorama može kiša padati dane i dane, a da ne naidješ nigdje na meko blato. Jedva da se sitna kapljica spustila iz zračnih visina na vapneno tlo, već je nestala kroz pukotine i rasjeline, kojih ima bezbroj na svakom koraku ovog krševitog kraja. Procuri voda u nepoznate dubljine, a ove kamene klisure žude i žedjaju za bistrom vodom, žude i žedjaju uzalud.

Sunčamo se udišući punim grudima svježi uzduh. A zaista je u ovoj visini vrlo svježe i čovjek se osjeća nekako voljko, lagodno. Nad nama gore plavetno nebo, kojim plove i lete još zadnje čete svjetlo-sivih oblačina; kad i kad nabasaju pred jarko sunce, zakrile ga, mi osjetimo studen, no za čas samo, jer se sunce opet pojavilo, da nas ogrije toplim zrakama. Vrhovi

se Orjena i okolnih brdina pokazaše u čistom zraku i da imamo krila ptice krilatice, najradije bismo uzletili gore na one gole vrleti i grebene, da promatramo s visine gorske slike planinske ljepote. No, što nije danas, to će sutra biti.

Podnevno je doba na odmaku. Osjeća se to i po svježini i po zalaženju sunca. Dižemo se sa livade. Pred nama na cesti vidimo čovjeka, gdje goni pred sobom mazgu. Ugodno je to u ovoj gorskoj tišini susresti čovjeka. No kamo će sada pod noć? U bojovne Krivošije? Ne. Fra Šime će od njega sama sve saznati. I eto, upustio se on s njim u razgovor, pa na svoje veliko čudo dozna, da taj krišni Hercegovac s mjera nikamo drugamo nego na Orjen. Na Orjen! A fra Šime je bio uvjeren, da se uputio preko Krivošija u Risan — na more. Eto, uputio se na Orjen po snijeg. Ima ga gore po uvalama i gudurama dosta, ima ga kroz čitavu godinu, pa ne okopni ni za najvrućih dana vrućeg hercegovačkog ljeta. Često, svaki drugi dan, veli, da ide u planinu po snijeg. Natrpa ga u vreće, natovari ga na mazgu, pa s njim dolje prama moru u Grudu. Prodaje ga тамо u gostionici, gdje im služi mjesto leda.

Pod večer dobrano zahladnilo. Vjetar je prilično duvao i nebo se tako očistilo, da nije naći ni traga oblacima. Divotna večer. Nebo se osulo zvijezdama, ma rekao bi, nikad ih toliko nije vidjeti. Guste i sjajne titraju na tamnoj, mrkoj pozadini, čini ti se, kao da poskakuju, kao da se medju sobom razgovaraju. A kad se onako koja zaleti, da kao laka krijesnica poleti kroz to sjajno stado, rekao bi, eno oživiše žarki leptiri, pa poljeću k mirisnomu cvijeću, koje se nalazi negdje тамо daleko u nepoznatim, nevidljivim krajevima. Divna li je, divna ta planinska večer! A kad se ono iza Štirovnika pomolio srebrosjajni mjesec, ej da ti je bilo vidjeti te crne planine! Čini se, da je u toj hladnoj, no čistoj i bistroj večeri i sam fra Šime zaboravio na sinje more, jer ga eno nepomična, gdje se naslonio o zid vojarne i motri obrise planinskih vrhova. Kako li će istom biti sutra zorom na vrhu Orjena! To će biti pogled, kakav se rijetko uhvati na toj planini, Ej dobro smo pogodili, tumači nam jedan oružnik. Samo treba podraniti, da dospijemo na vrh prije izlaza sunčanog. Po to i hoćemo.

(Svršit će se).

Škocijanska špilja.

(Sv. Kancian).

Juraj Pany.

Rijeka.

Već je svatko čuo o divnoj Postonjskoj spilji, kojoj se cijeli svijet divi, a svatko znade, da i naš krš obiluje tim prirodnim krasotama.

Nu nije njihova prava domovina u hrvatskom kršu, već u susjednoj nam Kranjskoj.

Nihov postanak su nam već mnogi pokušali rastumačiti, ali tomu nije ovdje mjesto, već hoću da opišem spilju, o kojoj su rijedki čuli pripovijedati, a ipak nam je vrlo bliza, to je spilja kod sv. Škocijana, u kojoj ponire Reka.

Zaputismo se iz Rijeke jutarnjim vlakom preko sv. Petra u mjesto Divaču, a odavle onda po vrlo ugodnom i markiranom putu do mjesta Škocijan. Založivši ovde nešto, uzeli smo si vodića, bez kojega se nesmije unići u špilju, uzeli smo baklje i magnezijevo svjetlo, i zaputismo se, da se divimo podzemnom svjetlu. Lijepo uređena staza, koja je često stubama prekinuta, vodi u kotlinu, okruglog oblika od 200 metara dubljine i 300 metara širine, a zatvaraju ju okomite stijene.

U sredini ju dijeli jedna 100 metara visoka stijena u „Veliku — i Malu — dolinu“.

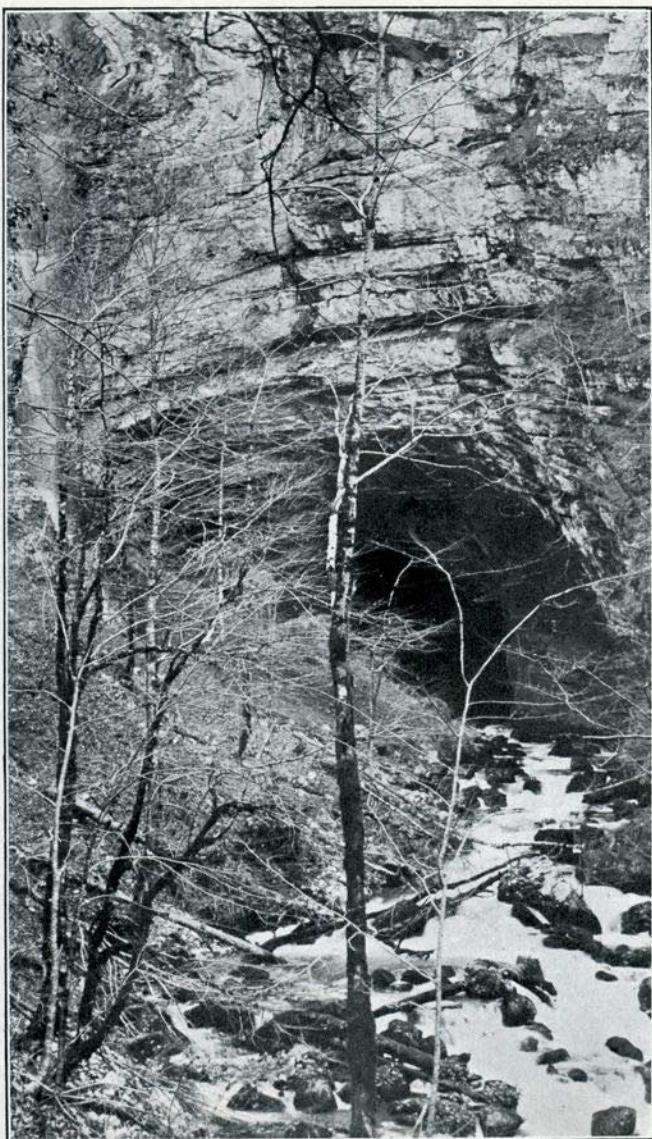
Reka probija sa zapadne strane brije, koji zatvara Malu dolinu i prolazi kroz „Mahorićevu“ i „Marinićevu špilju“ u tu dolinu, a odavle, probijajući stijene ruši se slapom u Veliku dolinu. Nad tim slapom vodi nas put u visini od 60 metara preko Tomasinijevog mosta u naravni rov od nekih 50 metara duljine, a širok je, da se čovjek upravo može provući. Razgledavši si slapove i rov zaputismo se po ugodnom puteljku u „Tomincevu spilju“. Tu su prije nekoliko godina našli prehistojske naslage kamenoga doba. Ova spilja je oko 300 metara duboka, a tu i posjetitelja iznenadi jedan bor, pod kojim djeca iz obližnjih sela svake godine badnjak slave. Od ove spilje vodi „Tazzeov put“ do „Schmidlovog rova“. Ovde nas iznenađuje ulaz od osobite visine i čarobnosti. Ušavši u taj rov, ugledasmo u pozadini jednu krasnu skupinu bijele sige, sličnu propovjedaonici. Lijevo se uz put otvara jedan 30 metara duboki ponor.

Ostavivši prije spomenuti rov, došli smo u „Rudolfov dom“. Iznenadeni smo bili od tajinstvenog zelenila, koje je tu vladalo.

Bio je to otvor, kroz koji utiče Reka opet u podzemni svijet, ostavljući Veliku Dolinu. U Rudolfovom domu pravi Reka 3 slapa i utječe, prolazeći „Ciliev Rt“ u „Svetina Dom“. Duljina mu iznosi preko 300, a visina preko 100 metara. Tu je cijelo jezero, koje je razdjeljeno u dva djela jednim 5 m. visokim slapom, a preko tog slapa vodi 30 metara visoki most na drugu obalu.

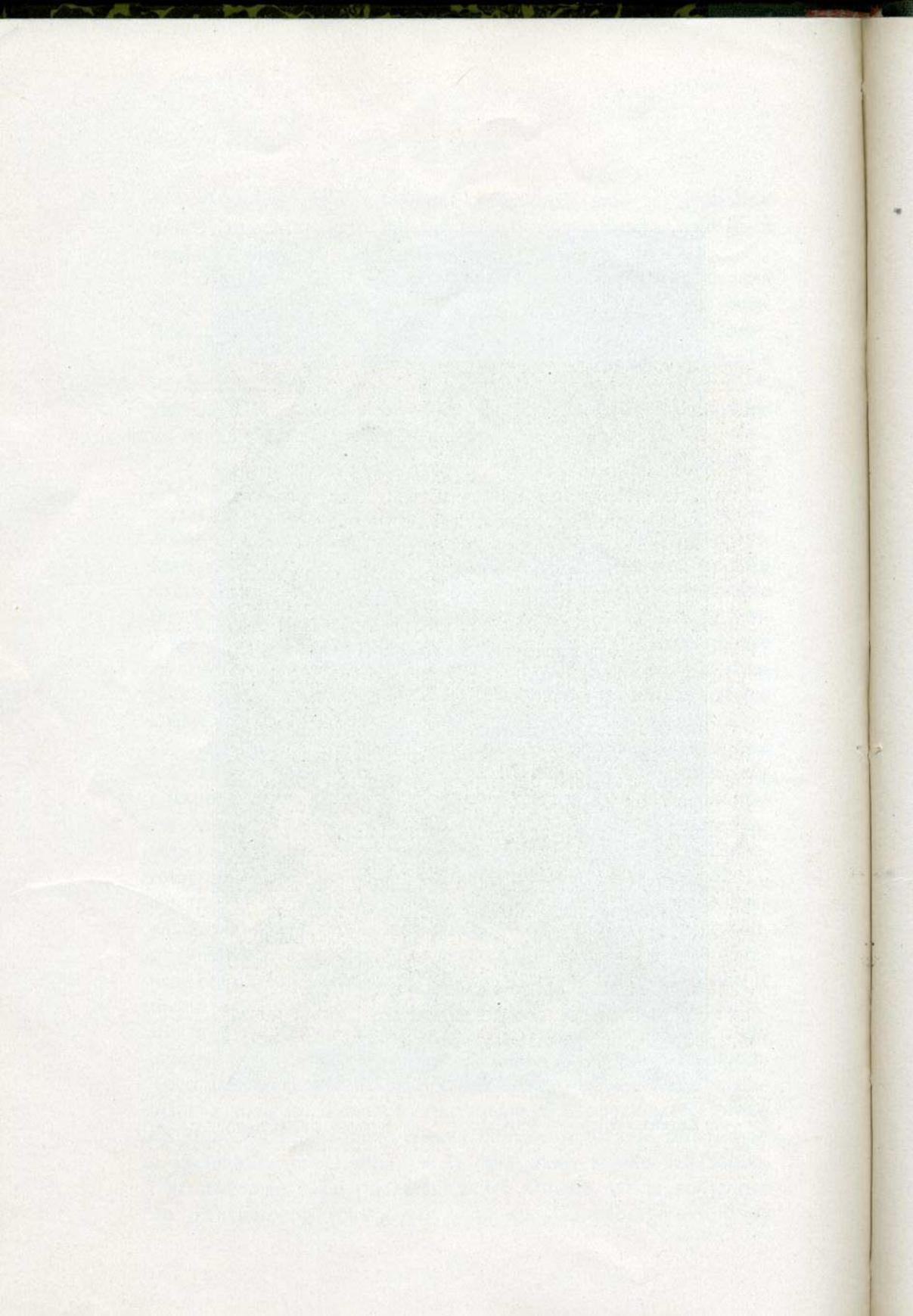
Odavle teče Reka u „Müllerov Dom“, iz kojega zavija u 300 metara dugi „Hankeov kanal“, iz kojega prodire u podzemni svijet. Od ulaza u „Schmidlov rov“ pratili smo Reku uz desnu obalu, a u „Svetina Domu“ pređosmo preko prije opisanog „Swida mosta“ na drugu obalu, i odavle nas je vrlo strmi put vodio u „Lutherotov rov“. Tu se sastaju sve krasote Škocijanske spilje, izuzev vodopada Reke. Nakon kratkog vremena nastala je oko nas silna tišina, u kojoj nam se je sve vrlo mrtvo pričinjalo. Prestao je šum Reke. Dodosmo u dvoranu, koju je radi njenih krasota nemoguće opisati, obični perom laika.

Tu imade zastora orgulja, otvora u manje hodnike, koji još nisu niti svi istraženi. Vrzli smo se kroz hodnike, kroz veće i manje dvorane, čas uzbrdo čas nizbrdo, onda smo opet gazili vodu, ali to smo sve zaboravili, gledajući one prirodne krasote, pa nakon dosta napornog hoda prispjesmo do na kraj „Lutherotovog Doma“, kojega zovu radi ružičastih siga „Raj“ (Sl. 2.). Tu smo se s našim vodićem i slikali. Odmorivši se malo, krenusmo opet natrag, i premda smo se istim putem vraćali, pričinilo nam se je sve opet posve novo. — Dospjevši u „Svetina Dom“ zaputili smo se dalje drugim putem, koji nas je doveo u još nepoznati novi podzemni svijet. Opet smo prolazili kroz hodnike i preko stuba, ali nam je sve to izgledalo mnogo življe, jer je Reka oživljavala taj kraj svojim šumom. Tako smo došli pred krasnu skupinu siga, sličnih jednom stubištu, a zovu je „Zdenac“. Za vrijeme jakih oborina, teče preko tih stuba voda nakapnica. Nastavivši naše putovanje prispjesmo u „Schmidlov rov“, gdje nas je opet danje svjetlo iznenadilo, i tu ostavismo čarni podzemni svijet. Odavle nas je vodio put do „Bruckerovog rova“, pak onda do „Guttenbergerove dvo-

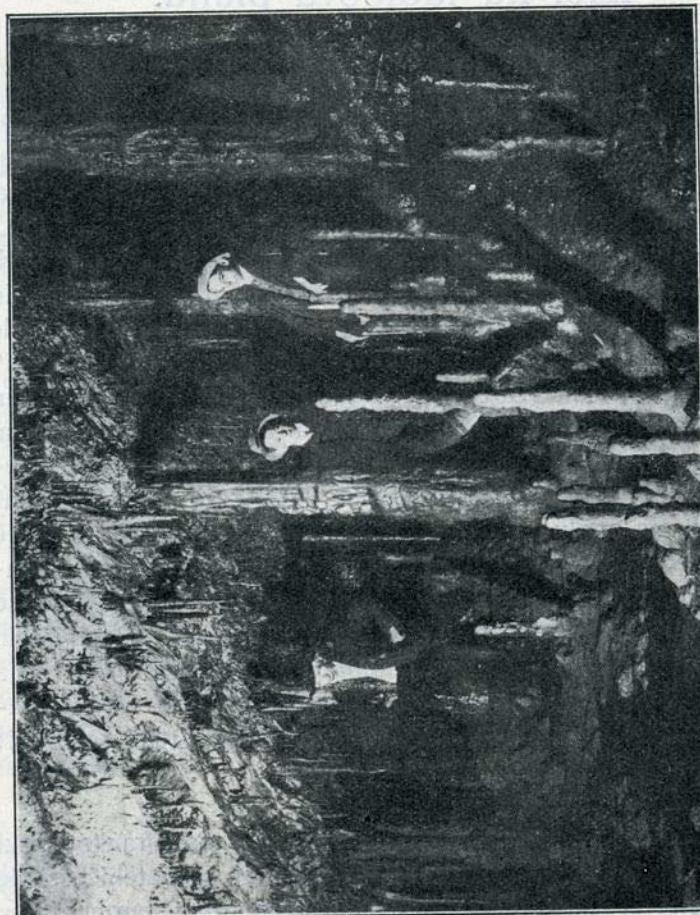
Zeleni vir.

(Fotografirao R. Tredl.)

rane“ koja se nalazi nad slapom, koji spaja Malu i Veliku dolinu.

Tu se još nagledasmo za zadnji put slapova i otvora, i onda opet preko stuba i stazice u sv. Škocijan na objed. Nažalost nam nije dostajalo vremena, da si pogledamo „Mari-

Sl 2. „Raj“.

(Fotografirao Ružić ml.).

nićevu — i Mahoričevu špilju“, od kojih je — kako smo čuli — prva zaista krasna“. Vrijedno je spomenuti kako su te špilje pomno uređene. Tu imade putova i stazica po najvratolomnijim mjestima, a zadivljuju nas mostovi u „Svetina domu“, koji su građeni poput lančanih mostova.

Ima i u našem Gorskem Kotaru spilja, kao n. pr. u Lovkvama, koje bi valjalo urediti i pristupačnim učiniti, da tako i šira javnost upozna naše podzemne krasote.

Izlet na Jadićevu planu.

Lj. Skreblin.

Zagreb.

Za vrijeme uskrsnih blagdana uputismo se na Jadićevu planu jednu od najljepših točaka Senjskog Bila. Da taj izlet izvedosmo lijepo i ugodno, imademo da zahvalimo jedino susretljivosti i dobroti Dra. I. Krajača, toga za naše hrvatsko planinarstvo vrlo zaslužnog člana.

Velika je subota. Vrijeme bijaše divno, upravo ljetno. Ni tračka oblaka. Rano ujutro dodosmo vlakom na Plase, odakle se uputismo pješice „taracanim“ putom u Hreljin, a odavle u Bakarac. Hreljinčani se doduše ponose svojim „taracanim“ putom u Plase, no Bože oprosti, možeš vrlo lako na njem nogu izčašiti! Znadu to oni, zato i idu na Plase u opankama.

Bijaše nekako oko 8 sati ujutro kad se nađosmo na bakačkom molu. Par starih opaljenih Primoraca te nešto mlađeži sjedi na molu držeći se one: „Dolce far niente“, bulje u more i obližnje barke. Naš ih je dolazak iz njihovog satarenja trgnuo te izvedljivo gledahu za nama. Pogodismo se s jednim starim Primorcem za 2 K za prevoz u Kraljevcu. Uljezosmo u barku. — Oči sijedobradog Primorca od veselja se zakriješiše. Vidjelo mu se, da je jedva dočekao, da „gre navigat“. Dok se starac uputio po svoja vesla, oglasi se drugi: „Pa i ja bim Vas za jedan fiorin peljal!“

Ne mogosmo mu više pomoći.

U Kraljevici smo razgledali uz ostalo i stari frankopanski grad. Na ruku nam bijaše zamjenica odsutne ravnateljice škole za praktična ženska zvanja, što je smještена u tom starom gradu. Njezinom dobrotom vidjesmo „sobu tajnosti“, koja je jednom na stropu nosila napis: „Sub rosa“, gdje — kažu — da je bila skovana ona poznata urota Zrinjsko-Frankopanska. Razgledavajući stari grad dodosmo i do blagovaonice, gdje na glasoviru zaintačih onu kratku slovensku: „dekle, dekle, kaj si takšna?“ Nisam se podufoao dalje, jer se pobojaħ, da u blizoj kuhinji ne

prigori „začin“. Žao nam bijaše, što nemogosmo tamo ostati na ručku, jer se bojasno posljedicâ... parobrod bi nam naime sigurno ispod nosa otisao! Računajući s tom okolnošću, odosmo — da budemo sigurni — radije u gostonu. U Senju nas naime — prema našem dogovoru — čekao kod prvog parobroda vrijedni naš provodić i prijatelj Dr. I. Krajač, pa nijesmo smjeli niti mogli zakasniti.

I doista. U 1 sat popodne nađosmo se na parobrodu hrv. parobrod. društva. Stigavši oko 4 sata u Senj, odmah smo zapazili našeg gorljivog turistu dra. Krajača, a nedaleko njegovog dičnog i obće ljubljenog starinu, oca. Povedavši nas u svoju kuću, obilno nas pogostiše, a iza toga nam dadoše svoju kočiju na raspolaganje. Bijaše već 6 sati kad krenusmo Senjskom Dragom prema Sv. Križu. Ostavivši ovdje svoje „naplečke“, koje će konj za nama nositi, počesmo se odmah uspinjati. Bila je već blizu sedma.

Put bijaše vanredno težak: vječna strmina uz vječno kamene. Od mjesecine ne imademo još nikakve koristi, jer bijaše još nisko dolje za gorama. Kako imadosmo vještog provodića, jasno nam bijaše udariti prijekim putem preskakivajući kamene ograde i plotove, koje su gdjegdje zatvarale šaku nanešene zemlje.

Penjali smo se u tami bez ikakva odmora. Nekako pô sata prije skloništa za turiste, zâđosmo u gustu šumu. Tu nam štapovi ništa ne pomagahu; morali su upotrijebiti još i obje ruke. Izšavši iz šume, koja nam se pričnjala neizmjerno dugom, dôđosmo na neku čistinu, gdje nam naš vrsni provodić najavi radostnu vijest, da smo u blizini njegove kućice. Baš jedva i dočekasmo!

(Svršit će se.)

NAŠE SLIKE.

I. Dujnović: **Grad Krk** s istočne strane. Vidi tekst str. 94.

II. Dujmović: **Jugovina kod grada Krka.** Tko ne pozna krasote plavetnog našeg mora bilo iz slikâ bilo iz naravi? Ljepote njegove ne opisive su, i neznamo je li ono ljepše kada je mirno, ili kada je u svom elementu, u buri ili u jugu. Naš amateur, donaša nam komadić našeg divnog mora na slici, i to jugovinu ispod grada Krka. Vidimo kako se o tvrde klisure razbijaju val za valom u prašinu, kako valovi upravo jurišaju

o stijene, a one ponosno i ukočeno stoje, opiraju se, i kao da se smješe, nemoći njegovoj, gledajući ga kako se razbija o njih i gubi u milijarde kapljica.

—ak.

III. Naš konak na Močilama. Između Velike i Male Paklenice pod Crnim vrhom u dolini gdje je vrelce sa dobrom vodom leže Močila, gdje dalmatinski primorci iz Selina izgone ljeti blago u planinu. Tu je čitava naselbina pastirska. Među borovima ima dvadesetak čobanskih stanova, a među njima jedini zidan našeg domaćine Jusupe koji nas je od kiše izbavio i slavno ugostio. Nema ljepšeg uživanja nego provesti jedan dan tako u planini među čobanima pa gledati kako planinka spremi bijeli smok za zimu i šetati po okolini, pa slušati kako čobančad pase blago, pjeva, svira i dovikuje se. Po podne se peče janje ili kozlić na ražnju, u sumrak uživaš u vrevi i galami kad ovce i koze kući dolaze, osobito kad navale janjci i kozlići pa blejeći i mečeći traže da sisaju. Kad se okrijepiš pečenjem i zaliješ vinom poslije večere pored crne kave dugo u noć slušaš pripovijedke domaćina o Turcima i hajducima, o medvedima i vucima. Našem domaćinu je neki dan prije no mi dodosmo, otrovna zmija upekla najboljeg ovna u gubicu i još je bio otečen.

IV. Sijesta na Močilama. Kad smo se u podne vraćali sa izleta zatekli smo pred jednom pastirskom kolibom cijelu porodicu kako poslije objeda uživa svoj planinski „dolce far' niente“. Najstariji muškarac leži na travi pa spava, a baba i majka zabavljuju se sa djecom. Jedan moment i mi smo imali ovu krasnu idilu na slici. Okoliš je alpinske ljepote Vrhovi u pozadini što se vide na slici od lijeva na desno to su Sveti brdo, Vlaški grad i Jerkovac. Preporučujem našim planinarima ovaj izlet i to preko Velike Paklenice putem što vodi prema Ivinoj vodici.

Dr. Simonović.

V. Ružić ml. „Raj“. Vidi tekst na str. 101.

VI. R. Tredl: Zeleni Vir. Orijasko ovo vrelo sa svojim okolišem spada u niz bisera što ga ima naš Gorski kotar. Nalazi se koja $\frac{1}{2}$ sata hoda ispod stаницe Skrad u dojini do 400 m dubokoj. Divna i romantična priroda okoliša Zelenog Vira zapanjuje posjetioca, a pogled na one okomite do 400 m visoke stijene, napunja nam dušu nekom zebnjom. Samo vrelo izbjija iz dna jedne ovelike pećine (spilje) te se ruši preko ogromnih kamenih balvana dalje prema potoku Jasle, odakle skupa sačinjavaju Kupicu. Lijevo pećine ruši se 60 m. duboko slap, koji svojom bukom oživljuje onu divlju i neobuzdanu prirodu. Pristup Zelenom Viru najlakši je u svaku dobu iz Skrada odakle će se uskoro i staza sagraditi, da se taj biser Gorskog Kotara učini što pristupačnijim.

—ak.

Sadržaj. Dr. Simonović: Velebit. (Nastavak. Str. 89.) — Dr. Hirc: Od Rijeke do grada Krka. (Str. 92.) — Dr. F. Tučan: Na Orjenu. (Nastavak Str. 97.) — J. Pany: Škocjanska spilja. (Str. 99.) — Lj. Škreblin: Izlet na Jadićevu planu. (Str. 102.) — Naše slike: Na prilogu: 1. Jugovina kod grada Krka. 2. Zeleni vir. — U tekstu: 1. Grad Krk s istočne strane. 2. „Raj“.